

nem él, nincs funkciója, olyan, mint a buckának vagy a beásottságnak van. A szék nem önmagában rossz ötlet, hanem felhasználása nem színházi, s nem beckettii.

Van az előadásnak olyan ötlete is, mely fölöttébb funkcionális, sőt egyenesen kiváló: a magnóhang. Az ötlet nyilván beckettii eredetű, *Az utolsó tekercsben* hallgatja vissza saját szövegét a darab egyetlen szereplője. Ladik Katalin az emlékezés, a múltidés, a merengés szavait vette fel hangszalagra, s mintegy hangos gondolkodásként reprodukálja. Az előadásnak ezek a részletei a legszuggesztívebbek, itt tagolja, értelmezi s éli át legteljesebben Beckett szövegét, Winnie-t a színész. Kár, hogy szövegghallgatása nem eléggé intenzív, mindössze néhány mimikára korlátozódik. A hallott szöveg színészileg kimunkáltabb, mint a hozzátartozó arcjáték, gesztusrendszer. Tehát nem arról van szó, hogy Ladik Katalinnak nincs elegendő emberi élménye Winnie életre keltésére, hanem ezt színészileg nem oldja meg eléggé erőteljesen. Ezt a kritikusi észrevételt támasztja alá, hogy a tárgyak, a jellegzetes beckettii reáliák sem élnek eléggé, nem válnak Winnie előéletének jelképeivé, nem utalnak egy életformára, egy miliőre, nem érezzük kapcsolatukat Winnie-vel, megmaradnak önmagukban létező kellékeknek. Ahogy a szalaghang Winnie belső monológjává válik, úgy kellene a különféle tárgyakkal Winnie élő testrészeivé válniuk.

Végezetül: van számomra az előadásnak a fentieknél sokkal inkább elgondolkodtató, mondhatnám vitás vonatkozása — túlságosan, szinte tragikus színezete. Mintha Beckettnek ebben a művében, mint a többiekben is a reménytelenség, a világvége-hangulat alatt buzogna egy fanyarul komikus, sírásra ingerlő, bohóctréfákat idéző véna. Ennek hatása, fel-feltörő jelenléte nem érződik az előadásban. Feltehetőleg, ha elmúlik a bemutató körüli izgalom, görcs, ha az előadás megleli természetes tempóját, kialakítja önnön ritmusát, akkor magától adódóan felszínre fog jutni a beckettii groteszk humor, amely kevésbé ellenpontozza, inkább árnyalja a tragikumot.

GEROLD László

K É P Z Ó M Ű V É S Z E T

NOTESZ

LÉPHAFT

Az újság egydimenziós médium, ez a varázsa. Igazi műfajai is azok, amelyek ebben az egyetlen adott dimenzióban tudják kinőni, kifutni magukat, a maximumot adni. Például Kosztolányi tárcáira gondolok, amelyek egyértelműen tárcáknak íródtak, csakis tárcák akartak lenni,

ám most az időben, akár a boron a buborék, észrevétlenül szinte, komoly irodalmi és filozófiai szövegekké emelkednek. Vagy említhetném példaként a vajdasági szövegrajz hőskorát, B. Szabó, Hangya és Sáfárány illusztrációit is.

A karikatúra tán még leginkább ennek az egyetlen dimenzióknak a szülőtte. Tehát tévednénk, ha erővel grafikai értékű műalkotást várnánk tőle, jóllehet a nagy példák azt bizonyítják, hogy ez is megtörténhet, sőt még monumentális is lehet, mint Goya, Daumier és Hogarth gúnyrajzai esetében.

Vajdasági példát is említhetnék ismét: Hangya vörös csillagos bohócára gondolok, amelyet a Grimasz szerkesztőjének, Gál Lászlónak küldött újévi üdvözlésként. Látható kismonográfiájában; egyik legfontosabb gúnyrajzunk, karikatúránk — alig elviselhető (különösen eredeti, színes változatában).

Da ha karikatúráról beszélek, nem Daumiérré, Hogartra és nem Hangyára gondolok elsősorban, hanem a rajznak azokra a zsurnalisztáira, akik afféle fordított pókokként, az újságokból, a rotációs gépekből fejtették ki fonalukat-vonalukat.

A gúnyrajz, a torzkép, a humoros, a vicces rajz időnkben mindinkább politikai rajzzá lett. Ahogy különben az aforizma is teljes egészében a politika szolgálatába állott. Ma Jugoszláviában a karikatúra nagy pillanatát éljük. Az első pillanat az aforizmaé volt, ez most a karikatúraé.

Baudelaire, a karikatúra legnagyobb szakértője egy helyen arról beszélt, hogy a forradalom a karikatúra valóságos lázát idézte elő. Izgalmas kérdés lenne megválaszolni, mi lázasította most be a mi karikatúristáinkat... És ebben a pillanatban teremtdőtt meg nálunk Léphaft számára is a nagy lehetőség, a nagy sansz. A tv egykori fiatal képzőművészeti és filmkritikusa, riportere csak szórakozásból rajzolt karikatúrákat, ám amikor a Magyar Szóban nemzedéke kezdett dominálni, a laphoz szerződötték, és maximális rendelést, maximális sanszot kapott. Vezércikkeket rajzolhat immár. Azt hiszem, nem tévedek, ha azt állítom, felénk először vehet egy karikatúrista is részt a napi politikai küzdelemben.

Nagy képzőművészet sosem is volt nagy rendelés, mecénás és pápák nélkül. Különös, de ez a képzőművészet kérésére, a karikatúrára, a politikai rajzra is érvényes.

Alexander Bernáth vezette be a politikai rajz fogalmát. Itt és most is szükséges ezt hangsúlyoznunk: ahogy politikai költészetéről és politikai színházról beszélünk, úgy kell politikai rajzról is beszélni. Különben könnyű alibit biztosítanánk számára.

Léphaftnak, mint mondtam, most nagy rendelése van. De hogy mit tud ebből kamatoztatni, hogy mint egyfajta udvari bolond (mert a karikatúrista egyfajta udvari bolond is) tud-e gazdája szemébe is igazságokat mondani, hogy lépre, vonala mézesmadzagjára tudja-e csalni a

közélet muslincáit, legyeit és böglyeit, hogy mézébe a lép és az epe keserűségeit is bele tudja-e csöpögtetni, hogy végül is mit tud majd a komikus archívumban, a komikum nagy archívumában letétbe helyezni, az majd elválík. Rajza egyelőre még tétova, puha vonalú. Tehát inkább mosolygós, mint szálkás, éles, vitriolos. Új technikákkal való próbálkozásai (a rászter pl.), a vastagabb vonal és az erősebb kontúr megjelenése lényeges fejlődésről tanúskodik máris. Végezetül egy rajzát említéném meg, amelyet az utóbbi időben rajzolt, s a legjobban megragadta a figyelmemet: a dűlő, omladozó falat a kőműves, a munkás mérőónnal méri, ellenőrzi — a mérőzsineg végén ötágú csillag csüng.

CSUVIK ILONA

„Szeretni: árnyék.”

Sylvia Plath

Csuvik Ilona 59-ben született; Becsén banktisztviselő, jóllehet dolgozott mint fotós és szövegíró is.

Itt-ott (pl. a Forum-klubban) találkoztam korai munkáival, de igazán Tari Istvánnak adott, 85-ös interjúját olvasva figyeltem fel rá — érdekel, mire jutnak tanárjaik vezetésével a fiatalok az akadémián, a sok lehetőség, csábítás merre is billenti őket, melyik divatot vállalják fel, de ugyanígy — vagy talán még jobban — érdekel azoknak a fiataloknak a munkája, sorsa, akik váratlan irányból bukkannak fel, és egyedül, legtöbbször vidéknek vidékén kell megtalálniuk útjukat. Semmi különös sem volt abban az interjúban (arról mesélt, hogy Modigliani hatására kezdett festeni, hogy Szajkó a példaképe, és hogy szobájában nem locsolja virágait, egyezséget kötöttek ugyanis, ha a virág így életben tud maradni, akkor ő hajlandó szeretni: mert a virágnak is kell azért valamit tennie ahhoz, hogy szeressék), de valahogy meg tudott győzni, hogy neki festenie kell.

Felírtam akkor a noteszomba a nevét, és most látom, egy mondatát is kiírtam, minden bizonnyal azért, hogy emlékeztessem magam, érdemes odafigyelni, netán fel is keresni Becsén. Festés közben nyilatkozta a *Mire törekszel?* nehéz és könnyen nagy szavakkal indukáló kérdésre:

Tapogatom a határaitam.

Aztán futólag személyesen is megismertem; fel-felbukkant a színházak körül. Jóval később, véletlenül egyszerre találkoztam rajzaival a *Rukovetben* és a zentai fiatalok több figyelmet érdemlő, *Scarabeus* című lapjában.

Ezek a rajzok sokkal jobban tetszettek, mint festményei, noha festményein is megelétem azt a minimumot, amiből kiválhat, kinőhet va-

lami, és hát világ végi strandjain üldögélő párjainak jellegzetes póza sem volt egészen idegen tőlem . . .

Most az Újvidéki Színház előcsarnokában állított ki egy kis monokróm ciklust. Megleptek, majdhogynem megzavartak ezek a képek. Színes, naiv-puha szürrealizmust vártam, és ehelyett immár egy szuverén festő munkáival találkoztam, aki a legnehezebb utak egyikén már eredményeket is tud felmutatni.

A szürke és a fekete birkózása az emberi testért, pontosabban az ember lelkéért. A legérzékenyebb határok sértetnek meg, s e határsértéseknél mindenütt ott látható egy kis feszület. Különben ez a kis feszület az egyetlen konkrétum ebben a világban, az egyetlen biztos ellenpontja a gomolygásnak. Olykor maga a test is keresztté alakul, valahogy úgy, mint a repedezett, csomós fahasáb változik érzéki keresztté Ksenija Kantoci szobrain.

Mint jeleztem, a fiatal festők számára nagy veszélyt jelentenek a színes színek, ám ez az ólomszürke tán még nagyobbat, bár már felvállalása is rendkívüli merészségről tanúskodik. Hangyának van egy ilyen szürkével csinált, hosszú képe itt a Rádió igazgatói irodájában, és hát Szajkó is használ hasonló fémes szürkét, de ők mind a ketten finoman lobogó, kis színpettyekkel, foltokkal ellenpontozzák.

A lényeges az, hogy Csuvik Ilona kiküzdötte azt, amit sejteni véltem interjúja alapján: kiküzdötte saját festészetét, saját művészetét. A figura birkózása a homállyal, a sötéttséggel azért autentikus, mert ez a birkózás ugyanilyen intenzitással folyik magával a médiummal is.

Még nem tisztult le teljesen ez a figura (érdekes, ott a leghibátlanabb, leginkább jelenlevő, egyértelmű, ahol szinte alig sejlik), de nem baj, hisz a figurával igazán egyetlen modern festőnek sem sikerült megbirkóznia — csak destruálni, bontani-rongálni tudták, vagy régi, leginkább reneszánsz elemekkel toldozni-foltozni . . . Csuvik Ilona e képein még nincs eljátszva a nagy lehetőség, hogy a figurák egyszer valóban kiváljanak és létezni tudjanak, létezni, élni, mint azok a virágok említett interjújában . . .

Képei között először a Szerelmem, Hiroshima című film indító képei jutottak eszembe, noha ez a szürke valami egészen más minőségek hordozója; igazi megközelítéséhez még némi időre van szükség, még egy kis időre nekünk és a festőnek is . . .

Aztán meg Sylvia Plath két sora szólalt meg bennem, bár már régen forgattam könyveit. Ő, Sylvia Plath birkózott így a sötéttséggel, ő próbálta így kiszakítani magát a homályból, vagy tán inkább a vakító fényből, ami az ő esetében legtöbbször a hold „Ő-szájának” fénye volt:

*„A test többi része elmosódik
Gyöngyházzsínben.”*